

خواهران دبیر در دبیرستان‌های اردبیل:

اگر گفت‌وگوها فرمایشی نباشند، باید تأثیر پیشنهادها را در درس‌ها دید!

رمضانعلی ابراهیم‌زاده گرجی
مهدی مروّجی

اشاره

کتاب درسی «دین و زندگی» پایهٔ دهم محمل گفت‌وگوی ما با پنج تن از خواهران دبیر این درس در دبیرستان‌های اردبیل قرار گرفت. این گروه به‌عنوان نمایندگان همکاران خویش، ضمن تأکید بر توجه به روان‌شناسی نسل جوان در گرایش به شادابی و نشاط، بر تغییر رنگ در طرح‌ها و تصاویرها و استفاده از روزآمدی آن‌ها اصرار دارند که در آوردن احکام و بایدهای شرعی، به‌ویژه به فلسفهٔ هر یک بپردازند. زیرا دانش‌آموزان در پی کشف علت هر پدیده و آگاهی از منطق درونی هر باید و نبایدی هستند. همکاران در اردبیل بر چگونگی ارزشیابی‌ها نیز انگشت گذاشته و خواستار تغییر وضع کنونی‌اند. می‌گویند نباید احساس کنیم این گفت‌وگوها فرمایشی و فرمالیته‌اند و در عمل بدان‌ها توجهی نمی‌شود!

همکاران محترمی که در این گفت‌وگوی انتقادی حضور داشتند، عبارت‌اند از:

۱. **پریسا جباری کلخوران:** ۲۵ سال سابقهٔ همکاری با آموزش و پرورش دارد. ۱۵ سال در مدارس تهران و ۱۰ سال نیز در مدارس اردبیل و در تمام دوره‌ها تدریس کرده است. ایشان سابقهٔ دو سال تدریس در دانشگاه را هم دارد.

۲. **رباب بالای:** بیشترین زمان ۲۴ سال همکاری وی با آموزش و پرورش به تدریس در پایهٔ چهارم دبیرستان (پایهٔ دهم متوسطهٔ دوم) گذشته است.

۳. **میترا خان‌بابازاده:** سابقهٔ ممتدی در تدریس معارف، فلسفه و منطق دارد.

۴. **صغری مولایی:** ۱۷ سال سابقهٔ آموزش و پرورشی دارد. دوره‌ها و پایه‌های زیادی تدریس کرده و تجربهٔ معلمی در مدارس خاص را هم دارد. اکنون نیز دانشجوی دورهٔ دکترای قرآن و حدیث است.

۵. **سوسن دادوند:** از ۲۱ سال سابقهٔ معلمی، ۲۰ سال آن را برای دین و زندگی دانش‌آموزان وقت گذاشته است.

• از جلد و تصاویر کتاب شروع کنیم. نظرتان را دربارهٔ جلد کتاب، قسمت‌های هنری آن، و هر چیزی که می‌تواند به محتوای کتاب کمک کند و به اصطلاح در حوزهٔ جاذبهٔ بصری قرار گیرد، بفرمایید.

○ **رباب بالای:** «ان الله جمیل و یحبُّ الجمال»: خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد. ما انسان‌ها هم که منشأیی خدایی داریم، زیبا خلق شده و زیبا دوستیم. در این کتاب هم (کتاب پایهٔ دهم دین و زندگی) اکثر آثار هنری خیلی عالی هستند و زیبایی‌های معنوی در تصاویر نشان داده شده‌اند. برای مثال، تصویر صفحهٔ ۷۱ که نشانگر دو گروه بهشتی و دوزخی است، و یک نفر اهل بهشت که نامهٔ عمل خود را بالا برده است. برای دانش‌آموزان

درباره طرح و تصویر باید دنبال بهروز کردن و شاداب بودن آن‌ها باشیم. این را یادآوری کنیم که تصاویر کتاب به‌طور صریح پرداخته‌اند به مجازات و آتش و دوزخ. بشارت نیست و انذار است

است. اما عکس‌ها باید خوش‌رنگ‌تر باشند. **دادوند:** ضمن تأیید مطالب همکاران، بر بهروز بودن و خوش‌رنگ‌تر شدن طرح‌ها و تصاویر تأکید دارم، زیرا بچه‌ها، به‌ویژه بچه‌های امروز، بیشتر با تصاویر ارتباط برقرار می‌کنند تا با نوشته. پس تصاویر هر چه با متن درس دین و زندگی مرتبط‌تر باشند، بهتر است. به‌نظر حداقل ۵۰ درصد کار تدریس و تفهیم را انجام می‌دهند.

باباخان‌زاده: درباره تصویر بهشت و جهنم و آن نامه‌ای که یکی در دست دارد، به دانش‌آموزان گوشزد می‌کنم نامه اعمال ورق کاغذ یا کتاب نیست، ولی اینجا ورقی به دست طرف داده شده است.

مولایی: خواسته تجسم ببخشید، ولی این تصویر گویای واقعیت نیست.

• **آیا رسم‌الخط آیات قرآن را در آموزش و خواندن و یادگیری کارآمد می‌دانید؟ دانش‌آموزان با آن مشکل ندارند؟ پیشنهادی در این مورد دارید؟**

○ **مولایی:** این رسم‌الخط خوب است. قبلاً در قسمت «بیشتر بدانیم»، مطالب را به‌صورت ریز و ناخوانا نوشته بودند. اما امسال شکر خدا این مشکل تا حدودی رفع شده است.

جباری کلخوران: بنده هم رسم‌الخط قرآن را خوب و کارآمد می‌دانم.

• **برخی از همکاران متفاوت بودن رسم‌الخط قرآن در کتاب درسی را با رسم‌الخط‌های قرآن‌های رایج در خانه و جامعه سبب دوگانگی می‌دانند که دانش‌آموزان را دچار مشکل می‌کند. آیا شما با این مورد مواجه شده‌اید و فکر می‌کنید این مشکل چه حد است؟**

○ **مولایی:** مشکل این است که روی برخی از حرف‌ها علامت ندارند. برای مثال، در صفحه ۶۳ علامت سکون در کلمه «اصحاب» و «حن» نگذاشته‌اند.

• **به این علت است که این رسم‌الخط به «کم‌علامت» اشتباه دارد. نیامدن سکون به همین دلیل است. زیرا هنگام تلفظ، به‌طور طبیعی سکون آن تلفظ می‌شود.**

○ **جباری کلخوران:** بنده تاکنون یک مورد هم نداشتم که دانش‌آموزی بگوید، به این علت که این رسم‌الخط با رسم‌الخط‌های دیگر متفاوت است، دچار مشکل می‌شوم.

توضیح می‌دهم که فقط نمی‌خواهد نشان بدهند یک نفر کارنامه زندگی خود را بالا نگه داشته، بلکه می‌گوید بیایید نامه اعمال مرا بخوانید. و یک نفر هم در دوزخ، با توجه به نامه اعمالش، می‌گوید: ای کاش این نامه اعمال را به من نمی‌دادند. آن وقت خطاب به دانش‌آموزان می‌گویم: برای انسان سربلندی در همه جا لازم است؛ کسی که نامه عملش را در دست راست گرفته، سربلند است و اعمالی که در دنیا انجام داده، در این نامه ثبت شده است.

• **آیا همه تصاویرهای کتاب دین و زندگی پایه دهم چنین‌اند که شما می‌فرمایید؟ همان‌طور که عرض کردم، تا حدودی این ویژگی را دارند.**

جباری کلخوران: تا حدودی تصاویر کتاب گویای آن مطلبی هستند که محتوای کتاب بر دارد.

بالای: درباره تصویر صفحه ۷۱ صحبت کردم، ولی آیه‌ای که در کتاب آمده، کاملاً برعکس تصویر است. آیه‌ای از سوره واقعه را باید در همان صفحه درس هفتم می‌آوردند، ولی در درس ششم آورده‌اند. اگر این‌طور می‌شد، تصویر، آیه و متن همدیگر را کامل می‌کردند.

• **یعنی توالی حفظ نشده است؟**

○ **بالای:** همین‌طور است.

خان‌بابازاده: درباره طرح و تصویر باید دنبال بهروز کردن و شاداب بودن آن‌ها باشیم. این را یادآوری کنیم که تصاویر کتاب به‌طور صریح پرداخته‌اند به مجازات و آتش و دوزخ. بشارت نیست و انذار است. قبل از رسیدن به این مرحله، باید خیلی مطالب دیگر داشته باشیم. روی کتاب سیاه است. می‌شد گل و بلبل باشد و منظره بهشتی زیبا. بنده با کلیت گرافیک و رنگ‌آمیزی مشکل دارم. نمی‌پسندم. باید رنگ‌ها روشن‌تر باشند و از سیاهی بیرون بیایند. باید از رنگ‌های جوان‌پسند بهره بگیرند.

در درس عفاف احساس می‌کنم با ذهنیت تبعیض وارد شده و فقط عکس زن را چاپ کرده‌اند. ملاحظه می‌کنید که در راز و نیاز، عکس آقای را دارد ولی در عفاف عکس خانم است. این موارد را دانش‌آموزان درک می‌کنند و می‌پرسند چرا؟

مولایی: درباره حجاب و عفاف که عکس خانم را آورده، به این دلیل است که زن بشر را اجتماعی می‌کند. زن تداعی‌گر ملاتک است:

«زن اگر پاکی کند پیغمبر است

زن اگر معصوم باشد محشر است»

زن اگر حجابش را حفظ کند، مرد نیز حفظ می‌کند. درواقع، حرفم موافقت با بودن عکس خانم

به این نکته هم توجه کنید که برای این بخش نمره ارزشیابی در نظر نگرفته‌اند. به همین علت، دانش آموز به تدبیر زیاد بها نمی‌دهد. به نظر بنده، اگر برخی از قسمت‌های بخش تدبیر را در متن درس وارد می‌کردند، بهتر و مفیدتر بود

• آیات منتخب در کتاب درسی پایه دهم این ویژگی را دارند که دانش‌آموزان را ترغیب کنند تا در بیرون از کلاس، در خانه هم به قرآن رجوع کنند و سبب انس با قرآن شوند؟ این آیات منتخب با مشکلات روز هم پیوند دارند و بچه‌ها می‌توانند درباره مسائل زندگی‌شان از آن‌ها استفاده بکنند؟

○ بالای: به نظرم چنین اثری ندارد که دانش‌آموزان را به خواندن قرآن در غیر ساعت کلاس ترغیب کند. اما خودم می‌گویم که هر روز حداقل یک آیه از سوره یاسین را بخوانند، زیرا بچه‌ها با این سوره بیشتر آشنا می‌شوند. به ویژه که ما معلم‌ها باید زمینه علاقه به رجوع به قرآن را در دانش‌آموز به وجود بیاوریم. زیرا بچه‌ها با زبان عربی آشنا نیستند و کمبود وقت کلاس نیز اجازه کار دلخواه را نمی‌دهد.

خان بابازاده: ما جسته و گریخته قرآن را در کلاس قرائت می‌کنیم، زیرا وقت نداریم و باید مترصد فرصتی باشیم. اگر قرار هم شد، یک تا دو نفر بتوانند قرآن بخوانند که این کار با شأن قرآن کریم مناسبت ندارد. در برخی از جاهای درس نیز ارتباط آیات با متن گسسته است و بینشان هم‌خوانی نیست. لذا ما باید قرآن را از متن سوا کنیم؛ مثل دوره تفکیک قرآن و دینی از هم که گاهی به تفسیر گریز می‌زد و هم‌خوانی‌هایی نیز بین درس دینی و آیات دیده می‌شد. در حال حاضر، بین متن درس و آیات قرآن تا حدی ارتباط وجود ندارد و به حد کفایت، حرمت قرآن حفظ نشده است.

مولایی: پیشنهاد می‌کنم آثار مترتب به هر سوره، که در کتاب آیتانی از آن آمده، نیز نوشته می‌شد تا دانش‌آموز با ویژگی‌های آن سوره آشنا شود. همین آشنایی او را به خواندن سوره‌ها ترغیب می‌کند. **دادوند:** تأکید دارم که آیات منتخب با متن درس ارتباط مستقیم و کامل داشته باشند، زیرا این کار به یادگیری بچه‌ها خیلی کمک می‌کند.

• بخش تدبیر هم در کتاب داریم. آیا این بخش می‌تواند با توجه به تفاوت‌های فردی و سن دانش‌آموزان، آنان را به اندیشیدن و تدبیر سوق دهد و زمینه خلاقیت را به وجود می‌آورد؟

○ مولایی: به نظرم، تدبیر در کلمات و آیات قرآن، بار فرهنگی هم به وجود می‌آورد. اگر از تفسیرها، مانند المیزان، نور و جوان استفاده شود، میزان تدبیر در آیات افزایش می‌یابد.

• آیا شما در کلاس از این بخش استفاده می‌کنید؟

○ مولایی: بلی! خود بچه‌ها آزادند اظهار نظر کنند.

خان بابازاده: امکان تدبیر زمانی وجود دارد که ما دانش‌آموزان را با چرایی مطالب آشنا کنیم و آنان را به پرسیدن عادت بدهیم. دانش‌آموز باید فلسفه احکام را بداند تا بتواند بپرسد و تدبیر کند.

• پس شما به بخش تدبیر در کلاس عمل نمی‌کنید؟

○ خان بابازاده: خیر! عمل نمی‌کنم. محفوظات اجازه این کار را نمی‌دهد. با ایجاد چالش است که به اندیشیدن و تدبیر نیاز داریم؛ در حالی که وقت این کار را نداریم، ضمن اینکه باید متخصص قرآن و متخصص احکام باشم و آن قدر باید شناخت قوی داشته باشم که بتوانم زمینه چالش را به وجود بیاورم. همچنین، مسائل مبتلا به روز زمینه تدبیر را بیشتر فراهم می‌کنند. علاقه دانش‌آموزان هم به مسائل روز بیشتر است.

بالایی: به این نکته هم توجه کنید که برای این بخش نمره ارزشیابی در نظر نگرفته‌اند. به همین علت، دانش‌آموز به تدبیر زیاد بها نمی‌دهد. به نظر بنده، اگر برخی از قسمت‌های بخش تدبیر را در متن درس وارد می‌کردند، بهتر و مفیدتر بود.

• اگر شما به جای مؤلفان کتاب بودید، چه کار می‌کردید: کدام عنوان‌ها را حذف می‌کردید، چرا؟ چه عنوان‌هایی را اضافه می‌کردید، چرا؟ متن را تغییر می‌دادید و درباره موضوع و عنوان اصلی مطالب دیگری می‌آوردید یا شیوه بیان را دگرگون می‌کردید؟

○ خان بابازاده: البته کتاب نقص ندارد. مطالبش جامع است، ولی مانع نیست. ما می‌خواهیم بین نسل قبلی با نسل بعدی پیوند برقرار کنیم. باید ببینیم شکاف در کجاست و چرا به وجود آمده است؟ پس لازم است مشکلات این نسل را بدانیم و با آن‌ها دست و پنجه نرم کنیم. بنده هم مادر هستم و هم معلم. یعنی از بُعدی ولی دانش‌آموزم و از بُعد دیگر اولیای دانش‌آموزان مخاطب بنده‌اند. به این علت، بنده و همانند بنده از دو جهت مسائل و مشکلات را لمس کرده‌اند و می‌شناسند. با این حال، نمی‌دانم چه آفتی دامنگیر جوانان ما شده است که فقط به کنکور فکر می‌کنند و برای قبولی در کنکور درس می‌خوانند. اصلاً کیفیت رها شده است و در چاه کمیت افتاده‌ایم. بخش مهم مشکلات دانش‌آموزان و خانواده‌ها و به‌طور کلی جامعه، از همین کمیت‌اندیشی و رها کردن کیفیت ناشی می‌شود.

• صحبت شما خیلی کلی است. مؤلف نباید کلی‌گویی کند. باید با مصادیق بیان مطلب کند.

○ **خان بابازاده:** مثلاً دانش آموزی می پرسد «چرا برای نماز باید وضو بگیریم؟» می پرسد چرا کتاب «به فلسفه احکام وضو نپرداخته است؟ چرا گناه را از بعد روان شناسی و شرعی باز نکرده است؟» دانش آموز دنبال فهم احکام دین است.

بنابراین، من عنوان «گناه چیست؟» را اضافه می کنم، فقط اینکه بگویم فلان عمل و فلان حرف و فلان ارتباط حرام است، نمی پذیرد، زیرا می خواهد بداند «چرا حرام است؟»

باید اخلاقیات را هم در کتاب بیاوریم. در کتاب اشاره ای به احترام به پدر و مادر نیست. کی باید این موارد را یاد بگیرد؟! اگر والدین خودشان فهمیده و آینده نگر باشند، این چیزها را یاد می دهند، ولی اگر نباشند، بچه ها یاد نمی گیرند. **جباری کلخوران:** من اگر جای مؤلفان کتاب

بودم، مباحث روز را در کتاب می گنجاندم. برای مثال، چگونگی استفاده از ماهواره، حد روابط دختر و پسر یا استفاده از پیشرفت های علمی. من معلم دینی جنبه های شرعی را قبول دارم و به واجبات عمل می کنم، زیرا درسش را خوانده ام و تجربه زندگی دارم، ولی جوان امروز فقط آن را درسی می بیند که باید بخواند و قبول شود. درس ها باید او را راغب کنند که بفهمد چرا باید حد و مرزها را بشناسد و آن ها را رعایت کند. باید بتوان فطرت جوان و نوجوان را تحریک و بیدار کرد. بنده اگر مؤلف بودم، در تمام درس ها به چرایی هر باید و نیایدی تأکید می کردم.

○ **عرض کنم، بر آورد بنده از کلام همکاران این است که دارید درد دل می کنید. ما آمده ایم این درد دل ها را بشنویم، ولی باید به موضوع و محتوای کتاب مربوط باشد. شما باید مورد به مورد کتاب را نقد کنید. درد دل شما باید با بود و نبود یا ترمیم و اصلاح بخش های هر درس همراه باشد، وگرنه کتاب شما هم کارآمد و مفید نخواهد بود.**

○ **جباری کلخوران:** عرض کردم. به کتاب ایراد وارد نمی دانم، ولی اگر بخواهیم در عرصه آموزش امروز نسلی را پرورش بدهیم، باید و واجب است که به مقتضیات زمان توجه کنیم. اشکال اصلی کتاب به روز نبودن موضوع و محتوای آن است.

من ۲۵ سال است دارم همین چیزها را می گویم؛ باید نیازها و پرسش ها و مشکلات روز را بیان کرد. مؤلفان گذشت زمان و تغییر نسل را در نظر نمی گیرند.

بنده قبلاً هم خدمت دکتر **اعتصامی** در جلسه ای رسیده ام. کتاب سال اول را طبق خواسته ایشان نقد و بررسی کردیم و تحویل دادیم.

● **مورد به مورد نقد کنید. بگویید فلان موضوع و درس فلان به چه درد بچه ها می خورد؟**

○ **خان بابازاده:** دانش آموز می پرسد خانم من که حمام کردم، تمیزم. دیگر چرا باید وضو بگیرم؟ مگر نمی گویند: «الطهارة من الایمان» خب، من هم تمیزم! چرا باید وضو بگیرم؟ اینجاست که باید فلسفه وضو را تشریح کرد. بچه ها می خواهند نکته به نکته احکام را بدانند. چرا باید مسح سر و پا کنند؟

● **می فرمایید در درس ها باید به فلسفه عبادت توجه داشت و آن ها را تشریح کرد؟**

○ **همکاران یکصدا:** باید به فلسفه احکام و شریعات، باید و نباید، و بکن و نکن پرداخت. دانش آموز می خواهد شیرفهم شود. باید راهکار به بچه ها داد، صرف باید و نباید کفایت نمی کند.

● **تدبر برای همین جاهاست. یکی از همکاران فرمودند باید چالش باشد تا تدبر کنیم. خب، همه این ها مجادله برانگیز و چالش خیزند. البته روشن است که معلم و به ویژه کتاب هم باید زمینه ساز باشند.**

○ **مولایی:** اگر مفهیمی مانند اخلاق و رفتار مناسب، عمل اخلاقی، آرامش روان، اضطراب و تشویش، افزایش زیبایی و جذابیت در اجرای قوانین الهی در متن درس بیاید، به این دلیل که به نیازهای جوان جواب می دهد، کار مفیدی است.

دادوند: با توجه به اینکه ساعات کلاس خیلی کم است، معلم اگر بخواهد به محتوای درس به حد کافی و لازم بپردازد، نمی تواند. باید درباره این معضل فکر جدی کرد.

می دانیم که دین و زندگی سال دهم برای رشته های تجربی و ریاضی با انسانی فرق دارد. در

پیشنهاد
می‌کنم برای
افزایش مخاطب
سؤال‌هایی در
هر شماره مطرح
شوند و جواب‌ها
را از مخاطب
بخواهید تا قبل
از شماره بعدی
به دفتر مجله
بفرستند که در
شماره بعدی
به آن پرداخته
شود

دادوند: با توجه به تغییر دوره تحصیلی دانش‌آموزان، آنان باید دو صفحه مقدمه کتاب را بخوانند و بعد وارد درس اصلی بشوند. زیرا این مقدمه اهداف و خواسته‌ها را بیان می‌کند و دانش‌آموزان باید ابتدا با این موارد آشنا شوند.

• **مجله رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی به نام شما و برای شما تولید می‌شود.** اگر در حال حاضر به آن نمره کمی می‌دهید، باز به شما برمی‌گردد. هدف بالا بردن این نمره است و این کار نیز با همکاری تک تک شما ممکن می‌شود. درباره کیفیت مطالب، خلأ موجود، چگونگی توزیع و... اظهار نظر بفرمایید.

○ **جباری کلخوران:** بنده از این مجله استفاده می‌کنم و به آن علاقه هم دارم؛ به‌ویژه که مدرسه چند سالی است آن را به رایگان به ما می‌دهد. پیشنهاد می‌کنم برای افزایش مخاطب سؤال‌هایی در هر شماره مطرح شوند و جواب‌ها را از مخاطب بخواهید تا قبل از شماره بعدی به دفتر مجله بفرستند که در شماره بعدی به آن پرداخته شود.

خان‌بابازاده: در مجله به معلمان و نظراتشان بها دهید و نوشته‌های آنان را به نام خودشان چاپ کنید. ضمن اینکه مسیر تأیید مقاله را کوتاه‌تر کنید.

• این کار تاکنون انجام شده است. مقاله با نام فرستنده‌اش چاپ می‌شود.

○ **مولایی:** بنده خیلی می‌نویسم، ولی تا به حال برای مجله رشد مطلبی نفرستادم.

• **چرا این مجله خودتان است! بفرستید تا همکاران هم استفاده کنند.**

○ **دادوند:** به نظرم باید مطالب مجله رشد با متن درس‌ها مرتبط باشند تا در تدریس به همکاران کمک کنند.

• **رسیده‌ایم به بخش «هرچه می‌خواهد دل تنگت بگو»!**

○ **بالای:** این گفت‌وگوها و وقت گذاشتن‌ها فرمالیته و صوری نباشد. واقعا حداقل یکی دو مورد از انتقادهای پیشنهادها و خواسته‌های همکاران اجابت و در کتاب درسی لحاظ شود.

• **متشکریم، موفق باشید.**

رشته انسانی، درسی به نام «من و صابر»، حجم سنگینی برای دانش‌آموزان دارد. در کتاب‌های علوم تجربی، ابعاد معنوی را تکرار می‌کنند ولی پیش‌نیاز این درس را حذف کرده‌اند. به همین علت، در رشته تجربی نمی‌توان به مفهوم اصلی درس رسید.

جباری کلخوران: سؤال من این است که چرا کتاب رشته انسانی باید با رشته‌های تجربی و ریاضی تفاوت داشته باشد؟ آیا برای دانش‌آموزان رشته انسانی درس دینی مهم‌تر است؟
همکاران یکصدا: این شیوه کار و تفاوت‌گذاری مؤلفان، در واقع به دانش‌آموزان رشته‌های تجربی و ریاضی می‌فهماند که شما چندان به این چیزها نیاز ندارید. سرتان در کار خودتان باشد!

• **کدام یک از درس‌های کتاب برای دانش‌آموزان بهترین عنوان و موضوع را دارد؟ و کدام یک اگر نبود، اهمیتی نداشت؟**

○ **نظر جمع همکاران:** عنوان‌های فضیلت آراستگی و فرجام کار، به‌ویژه در محتوای این درس‌ها، به مقتضای سن توجه شده است و متن با مسائل روز مربوط به جوانان ارتباط دارد.

• **مؤلفان در مقدمه کتاب نکاتی را درباره تدریس آورده‌اند و مدعی شده‌اند، اگر همکاران معلم این نکات را در تدریس، رعایت کنند، به هدف‌های تدریس براساس عنوان‌ها و محتوای کتاب خواهیم رسید.**

شما چقدر با این یادآوری موافق هستید؟

○ **جباری کلخوران:** ببینید، دو ساعت از وقت کم شده است. آنچه را درباره روش تدریس به معلمان گفته‌اند، امکان اجرایش به‌طور کامل فراهم نیست. به‌ویژه که هفته‌ای یک جلسه کلاس داریم و نمی‌توان مطابق یادآوری‌های مقدمه کار کرد. شیوه‌ای هم که مطابق فرم برای ارزشیابی داریم پاسخ‌گو نیست. من همین که بخواهم دو تا سؤال از دانش‌آموز بپرسم، وقت تمام می‌شود. اگر ارزشیابی را مطابق ۲۰ نمره در اختیار معلم بگذارند، در رسیدگی به کلاس به معلم کمک می‌شود.

بالای: نمره اندیشه و تحقیق چهار نمره است، آن هم برای دو تا پرسش. این را باید دو نمره می‌کردند و دو نمره هم برای سؤال از متن قائل می‌شدند.

مولایی: بهتر بود در کتاب می‌پرسیدند، نظر شما درباره شیطان و گناه کردن چیست؟ یا چه کارهایی مانع گناه کردن ما می‌شوند؟ به نظرم، اگر سؤال استنباطی باشد، بهتر از سؤال‌های اندیشه و تحقیق است.